

Det Kgl. Finansdepartement
Postboks 8008 Dep
0030 Oslo

Vår dato 18.03.2014
Deres dato 18.12.2013
Vår referanse HMR
Deres referanse 12/4356

HØRINGSSVAR - RAPPORT FRA UTVALG OM LØNNSDANNELSE

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) viser til departementets høringsbrev av 18.12.2013.

NHOs høringsuttalelse er utarbeidet i samråd med våre landsforeninger.

NHO vil i utgangspunktet slå fast at lønnsdannelsen i all hovedsak er partenes ansvar, gjennom sentrale og lokale lønnsforhandlinger. Samtidig skjer ikke disse forhandlingene i et vakuum, men påvirkes av ytre forhold, og store deler av lønnsdannelsen skjer også utenfor forhandlingssystemet. Utvalgets rapport har også hatt dette som utgangspunkt, og levert et solid arbeid med grundige vurderinger av sentrale faktorer av betydning for arbeidsliv, verdiskaping og lønnsforhold.

I utvalgets mandat heter det bl.a:

"Utvalget som nå settes ned, skal ha som utgangspunkt at frontfagsmodellen skal videreføres. Utvalget skal vurdere erfaringene med lønnsdannelsen gjennom de 12 årene som er gått siden handlingsregelen og inflasjonsmålet for pengepolitikken ble innført. Utvalget skal også drøfte makroøkonomiske utviklingstrekk som kan skape utfordringer for norsk økonomi og lønnsdannelsen framover, herunder: ....."

Vi merker oss at utvalget ikke eksplisitt ble bedt om å foreslå eventuelle endringer innenfor rammen av frontfagsmodellen, som for eksempel frontfagets sammensetning. I tråd med dette er Holden III-utredningen mer en analyse av sentrale utviklingstrekk i norsk økonomi og arbeidsliv enn politiske tilrådinger.

1. Generelle merknader

Utvalget fastslår at det inntektspolitiske samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og myndighetene og høy grad av koordinering i lønnsdannelsen har bidratt til en god utvikling i Norge, med høy verdiskaping, lav arbeidsledighet, jevn inntektsfordeling og gjennomgående høy reallønnsvekst. Videre at et vesentlig høyere kostnadsnivå enn i andre land reflekterer høy produktivitet og store bytteforholdsgevinster, men innebærer samtidig en utfordring for konkurranseutsatte virksomheter.

NHO slutter seg til utvalgets analyse, men vil understreke at det svært lave nivået på arbeidsledigheten i Norge må sees i sammenheng med det svært høye nivået på andelen på helse relaterte stønader, og at den høye yrkesdeltakelsen må sees i sammenheng med at gjennomsnittlig arbeidstid pr. sysselsatt i Norge er lav i et internasjonalt perspektiv. Et sammentrengt lønnsnivå og rause trygdeordninger gjør at de med lavest kompetanse lett havner utenfor arbeidsmarkedet i permanente trygdeordninger. Det bidrar nok til høy produktivitet innenfor arbeidslivet, men gir samtidig store kostnader for samfunnet og problemer for dem det angår. Dette er et dilemma som ser ut til å kunne tilta i årene fremover, med økende kompetansekrav i arbeidslivet, en stabil andel unge som ikke gjennomfører videregående opplæring, og en økende andel innvandrere som har gjennomgående lavere kompetanse enn majoritetsbefolkningen. I tillegg kommer eldrebølgen. Det sammentrengte lønnsnivået bidrar også til at incitamentene til kompetanseutvikling og økt arbeidsinnsats blir svakere enn det som er ønskelig. På sikt er utviklingen neppe bærekraftig, og det vil kunne sette både trygdesystemet og lønnsforholdene i arbeidslivet under press. Større inntektsspredning kan bli en mulig konsekvens av en slik utvikling.

I likhet med utvalget legger NHO til grunn at frontfagsmodellen er en viktig bærebjelke i lønnsdannelsen i Norge. Utvalget skriver:

"Det er bred tilslutning til frontfagsmodellen i Norge. Organisasjonsstrukturen i det norske arbeidslivet, i tillegg til tradisjoner og holdninger, innebærer at fullstendig ukoordinert lønnsdannelse er en lite realistisk løsning i Norge. En slik modell ville ført til større lønnsforskjeller enn det vi er vant til. I en situasjon med en stor skjermet sektor, herunder en stor offentlig sektor, ville dessuten en ukoordinert lønnsforhandlingsmodell kunne føre til at den mer skjermede delen av økonomien ble lønnsledende. Det kunne lede til at kostnadsnivået kunne stige enda mer. Forbundsvis oppgjør uten koordinering er en modell for lønnsdannelse som i andre land har gitt lav sysselsetting og høy ledighet."

NHO vil peke på at et vesentlig høyere kostnadsnivå enn i andre land reflekterer høy produktivitet og store bytteforholdsgevinster, men innebærer samtidig en utfordring for konkurranseutsatte virksomheter. Det er liten grunn til å tro at den kraftige lønnsøkningen ville vært lavere uten den koordinering som ligger i frontfagsmodellen, snarere tvert imot. Men det er også grunn til å nevne at de siste årenes utvikling er svært krevende for de næringene som ikke har dratt nytte av det gunstige bytteforholdet. Bedret bytteforhold for noen bransjer har dratt opp lønnsnivået for langt flere. For å redusere risikoen for en sterk nedbygging av konkurranseutsatt sektor, bør den kostnadsmessige konkurranseevnen ikke svekkes. Det er partenes ansvar å holde lønnsveksten innenfor bærekraftige rammer, og også påse at lønnsdannelsen fremmer produktivitet utvikling i alle deler av arbeidslivet.

2. Spesielle merknader

NHO vil spesielt vil vi peke på følgende momenter, relatert til noen av de hovedkonklusjonene utvalget har samlet seg om:

Frontfagets sammensetning

Det heter i sammendraget:

"Utvalget ser ikke behov for å endre sammensetningen av frontfaget nå. Høy aktivitet og god lønnsomhet i oljerelatert virksomhet har ført til høy lønnsvekst i denne typen virksomheter,

og for å unngå at lønnsveksten blir høyere enn det konkurranseutsatte virksomheter tåler, kan det argumenteres for at oljerelaterte virksomheter ikke bør inngå i frontfaget. Men i en vurdering av hvilke bedrifter som bør inngå i frontfaget, må det tas hensyn til hva som vil fungere som en troverdig norm for lønnsdannelsen i Norge. Frontfagets sammensetning gjenspeiler også i betydelig grad sammensetningen av konkurranseutsatt sektor. I tillegg kan økende internasjonal konkurranse innen leverandørnæringene og forventet svakere utvikling i oljeaktiviteten innebære lavere lønnsvekst i oljerelatert virksomhet i årene framover. Organisasjonsmessige forhold og tradisjon taler også for å videreføre det nåværende frontfaget."

NHO vil understreke at sammensetningen av frontfaget er partenes ansvar, og må vurderes løpende i takt med endringene i konkurranseutsatt næringsliv. NHO mener imidlertid at utvalgets beskrivelse av hvilke kriterier som bør ligge til grunn for sammensetningen av frontfaget, er i tråd med de kriterier som til nå har blitt lagt til grunn, og som NHO for sin del mener også bør legges til grunn fremover. Når det gjelder diskusjonen om oljerelatert virksomhets plass i dette bildet, er vi enige i utvalgets analyser, og særlig påpekningen av at det kan forventes svakere lønnsvekst i disse bransjene i årene fremover. Vi vil også peke på lønnskostnadsandelen for ikke-stedbundne industrinæring har vært relativt konstant det siste tiåret (TBU 2014), altså innenfor gjeldende sammensetning av frontfaget.

Frontfagets betydning for lønnsoppgjøret for øvrig, og måten dette kommuniseres på

Utvalget sier om dette:

"Lønnsveksten i industrien for arbeidere og funksjonærer samlet bør være normgivende for resten av økonomien. Dette er i tråd med Kontaktutvalgets uttalelse i mars 2003. Ved forbundsvise oppgjør er det Industriooverenskomsten som er frontfaget, og dermed forhandles først. Dette oppgjøret har i stor grad direkte gjennomslag i en rekke andre oppgjør. Siden utfallet av de lokale forhandlingene ikke er avklart, bør NHO, i forståelse med LO, angi en troverdig ramme for den samlede årslønnsveksten i industrien. En troverdig ramme skal verken være gulv eller tak for lønnsveksten, men en norm som andre forhandlingsområder skal forholde seg til. Ved utarbeidelsen av anslaget må det tas tilstrekkelig hensyn til de økonomiske utsiktene. Drøfting av de økonomiske utsiktene i Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) i forkant av lønnsoppgjørene vil gi grunnlag for en felles virkelighetsoppfatning blant alle parter i lønnsoppgjørene."

NHO er enig i den grunnleggende analysen som ligger bak utvalgets formuleringer. Systemet for forhandlinger og lønnsdannelse forutsetter at lønnsutviklingen i de øvrige sektorer og næringer på lang sikt er parallell med utviklingen i konkurranseutsatt sektor. Det forutsetter en troverdig ramme. En praktisk måte å gjøre dette på kan være at NHO, i forståelse med LO, angir årslønnsvekst for industriarbeidere i NHO-området. I tillegg angis forventet endring i årslønnsveksten i industrien samlet. Endringen i årslønnsveksten er erfaringsmessig over tid relativt lik for arbeidere og funksjonærer. I normalår vil derfor endringen være tilnærmet den samme som for industriarbeideren, men anslaget kan avvike fra dette i særskilte tilfeller.

Lokal lønnsdannelse skjer i henhold til tariffavtalene på bakgrunn av fire kriterier (bedriftens økonomi, konkurranseevne, produktivitet og framtidsutsikter) i den enkelte bedrift. Dette vil variere bedrifter og bransjer imellom. Det er viktig å belyse strukturendringer ved tolkning av årslønnsveksten. Som utvalget påpeker, har TBU en viktig rolle for å belyse slike forhold så langt dette er mulig. Siden norsk næringsliv er markedsbasert også med hensyn til

arbeidskraft, kan lønnsveksten i ettertid avvike fra det konkrete anslaget på rammen. NHO vil i begrunnelsen for anslaget legge vekt på å få frem grunnlaget for anslaget, slik at rammen blir etterprøvbar og læring for kommende oppgjør best kan oppnås.

Nedtrappingen av petroleumsaktiviteten og virkningene på norsk økonomi

Ifølge utvalget vil nedtrappingen av petroleumsvirksomheten som før eller senere vil komme kunne utfordre stabiliteten i norsk økonomi. De skriver:

"Slik prognosene nå ser ut, vil etterspørselen fra petroleumsvirksomheten øke noe i de neste par årene, før deretter å falle gradvis, men betydelig over tid, se figur 5.4B. Basert på historiske erfaringer er det grunn til å tro at den realiserte banen vil bli mer volatil, blant annet på grunn av variasjon i oljepris og ressurstilgang. Vi må derfor regne med perioder med kraftig nedgang. Fra et makroøkonomisk perspektiv er det ønskelig med en jevnest mulig utvikling i petroleumsvirksomheten."

Utvalget skriver videre:

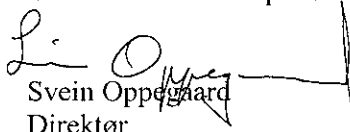
"det er ønskelig med en forsiktig utsettelse av deler av ny aktivitet, slik at petroleumsressursene kan utnyttes bedre og at etterspørselen mot leverandørindustrien kan strekkes over et lengre tidsrom". Men samtidig slår de fast at slik styring av petroleumssektoren innebærer utfordringer, og konkluderer slik:

"Ved valg av tiltak må en vurdere mulige gevinster ved tiltakene mot kostnadene de innebærer. Konkrete anbefalinger om dette faller utenfor utvalgets mandat."

NHO er enig i dette, NHO ser det som uaktuelt i dagens situasjon å igangsette tiltak for å utsette eller styre ny aktivitet for å dempe eventuelle antatte svingninger. Det tar som regel lang tid fra et funn er gjort til det eventuelt vil komme i produksjon. Vi har eksempler på at det kan ta flere tiår. NHO mener derfor at reguleringer for å bruke denne sektoren i en motkonjunkturpolitikk ikke vil være riktig. Derimot er det all grunn til å drive en mer aktiv "motkonjunkturpolitikk" ved at bruken av oljepenger fortsatt holdes godt under handlingsregelen når økonomien går godt, og at avkastningen av oljefondet i større grad anvendes til vekstfremmende tiltak, som samferdsel, skattelette og kompetanse. NHO er enig i det utvalget skriver om dette:

"Dersom petroleumsaktiviteten bygges gradvis ned, vil virkningen på fastlandsøkonomien delvis bli motvirket av en gradvis økt bruk av oljeinntekter over statsbudsjettet, i takt med økningen i fondskapitalen. Dette forutsetter en forholdsvis jevn innfasing og tilbakeholdenhet med å øke bruken av oljeinntekter opp mot fireprosentbanen, særlig i en periode der fondet vokser raskt."

Vennlig hilsen
NÆRINGS LIVETS HOVEDORGANISASJON
Område Arbeidslivspolitik

Svein Oppegaard
Direktør